

På träsnittet B 433, signerat av J. Hadorph och J. Leitz, saknas det första namnet 1—7 **sihuiþr**, tydligen på grund av förbiseende. Peringskiöld anmärker: »**sihuiþr** första namnet, inristat på Drakehalsen, hafwer vår Ritare J. L. af förseende vtelemnad, som doch tydeligen finnes vti Runohällen, then iag yttermera besedt.» 43—47 **sueru**. — v. Friesen: »Drakslingan inhuggen med i allmänhet kraftigare drag än runorna. Huvudets konturer dock något otydliga på grund af att stenen här vittrat.»

Inskriften är egendomlig i ett par avseenden. Det står verkligen **raisti** + **runar** 'reste runorna' i stället för **risti** + **runar**. Ristaren har uppenbarligen sammanblandat de båda vanliga uttrycken 'resa sten' och 'rista runor'. **raisti** får väl närmast betraktas som ett stavfel i stället för **risti**, som givetvis är avsett. Den man, som har låtit rista runorna, nämner endast två kvinnor, sin mor och sin svärmor. Han betecknar sig som Gillögs son och har gjort minnesmärket efter Ragnälv, sin hustrus mor. Ordet *sværa*, f. 'svärmoder' förekommer i ännu en uppländsk inskrift, U 914. Om det motsvarande maskulina ordet *sværr*, m. 'svärfader' se U 774.

Mansnamnet *Sigviðr* är under vikingatiden rätt vanligt; se Sö 276. I Uppland förekommer det U 58, 75, 309, 333, 352, 485, 595, 615, 623, 684, L 184 Gamla Uppsala kyrka, L 186 Gamla Uppsala prästgård, L 214 Billinge, Danmarks sn, L 229 Lena kyrka, L 302 Funbo bro. Under medeltiden är det vanligt. Det har i nyare tid utvecklats till *Seved*. — Även *Gillaug* är ett vanligt namn; se Sö 205. — Om *Ragnälv* se U 69.

898. Norby, Bondkyrka sn.

Pl. 165, 166.

Litteratur: B 432, L 121, D 1:166. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta Ullerakerensia* (1719), s. 327; O. Celsius, *Svenska runstenar* (Fm 60) 1, s. 37, *Acta Literaria Sveciæ* 3 (1730), s. 89; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 155 f.; R. Dybeck, *Reseberättelse* 1863 (ATA); O. v. Friesen, *Runstensundersökningar i Upsala län* 1898 (hs i ATA), *Anteckningar* (ATA); E. Brate, *Skansens runstenar* (i: *Meddelanden från Nordiska museet*, 1897), s. 10, *Svenska runristare* (1925), s. 103; O. Montelius i *Fornvännen* 1914, s. 88 f.; S. H. Adlersparre i *Personhistorisk tidskrift* 18 (1916), s. 5; *Fornminnesinventering i Bondkyrka sn* 1937—38 (hs i ATA).

Äldre avbildningar: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiöld a. a. och B 432); Dybeck (D 1:166); v. Friesen foto (ATA, UUB).

Runristningen finnes på en fast berghäll i den s. k. tomten, 115 m. N om N. Norby man-gårdsbyggnad, omkr. 100 m. N om U 897. Berghällen, som är omkr. 5 m. lång och 3—4 m. bred, sluttar svagt mot N, och åt detta håll är sålunda ristningen vänd.

Bureus har icke känt till denna ristning. I *Ransakningarna* (1672) omtalas emellertid två runhällar vid Norby (se ovan U 897). Peringskiöld (1719): »Wid Norby wester om bygningen, finnas Twenne Runeritningar i fasta hälleberget inhuggne» (B 432 och L 121: »Norby»). Olov Celsius har granskat inskriften den 24 april 1725. — Dybeck (D 1:166): »Ristningen finnes å en sluttande berghäll, som ligger nordvest från Norby i gärdet och ej långt från vägen mellan byn och Flogstad.» I sin reseberättelse 1863 anmärker han: »Nära runristningen vid Norby (Runurk. 166) i ofvannämnde Bondkyrka socken äro några stensättningar, dock så skadade att de hvarken kunna eller förtjena att vårdas.»

Grå granithäll, svagt rundad. Övre delen är tämligen plan; därifrån sluttar nedre delen åt båda sidor. Ristningens höjd 1,48 m., bredd 1,51 m. Ytan är ganska slät och jämn. Runorna äro djupt huggna; ingen kan sägas vara otydlig eller tveksam. Ornamentiken är avsevärt grundare; särskilt gäller detta om den smalare ormslingan utan runor. Nedtill på h. sidan ha vissa linjer aldrig blivit utförda. Det gäller om runslingans konturer. Vidare utgår här, straxt t. v.

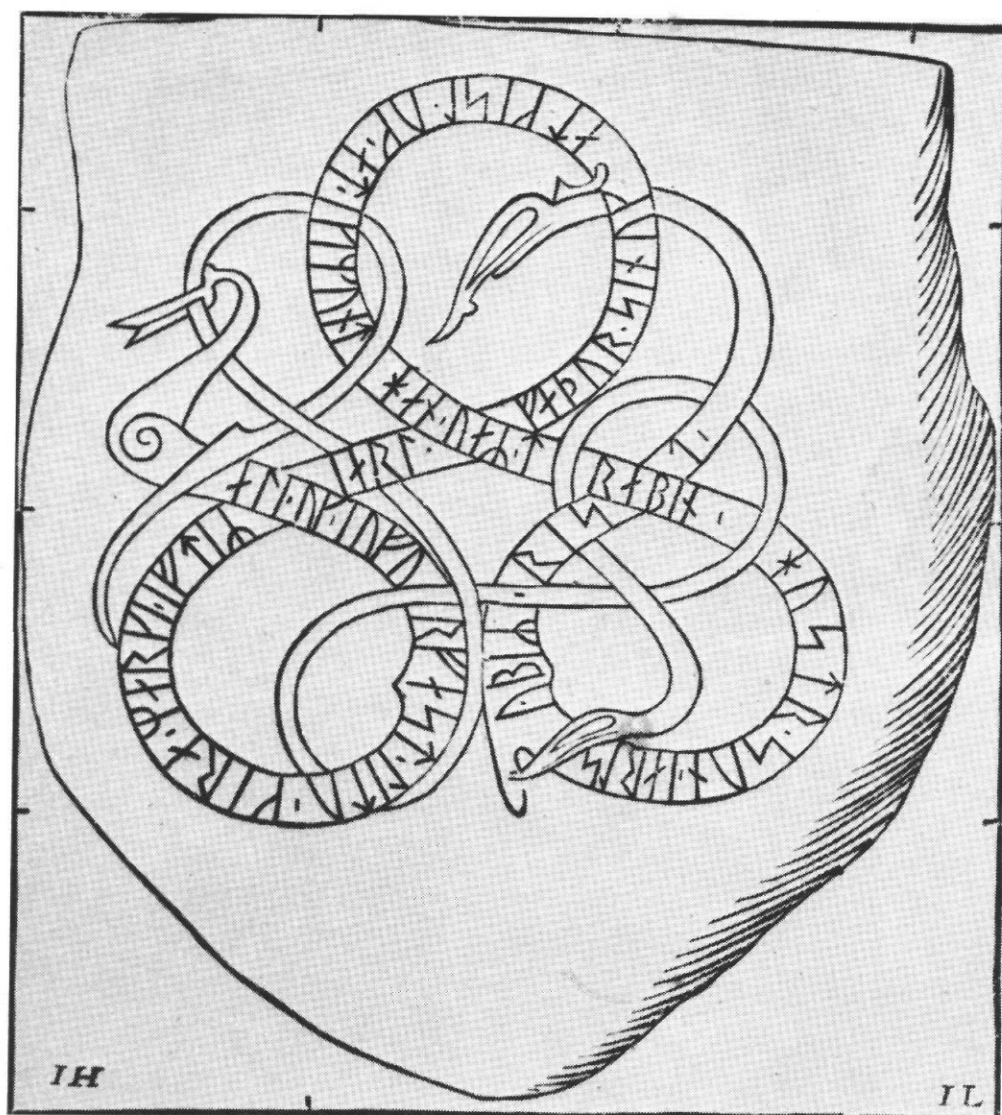

Fig. 416. U 898. Norby, Bondkyrka sn. Efter B 432.

om det mindre ormhuvudet, en fot från runslingan, men den har endast blivit påbörjad. Liknande förekommer på andra ristningar av Öpir. Sannolikt har han endast uppritat dessa detaljer i färg, men försummat att hugga in linjerna i stenen.

Inskrift:

ali . uk . iufurfast . litu . gera . merki . iftir iarl faður sin . uk . at . kisl . uk . at . ikimunt han .
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
 uar . trebin . hustr . sun . iarls ybir risti
 70 75 80 85 90 95

Ali (l. Alli) ok Iofurfast letu gera mærki æftir Iarl, faður sinn, ok at Gisl och at Ingimund. Hann var drepinn austr, sun Iarls. Öpir risti.

»Ale (l. Alle) och Jovurfast läto göra minnesmärket efter Jarl, sin fader, och efter Gisl och efter Ingemund. Han blev dräpt österut, Jarls son. Öpir ristade.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut; ej heller efter 32 r, 36 l, 63 t, 88 s och 92 r, d. v. s. där sk ersättes av korsande slinga; ej heller efter 41 r. Namnet 1—3 ali är fullt säkert. Hst i 12 a når ej ned till ramlinjen. H. bst i 14 t står i en spricka. 19 g är stunget, med en liten prick, som dock säkert är huggen. 20 e är tydligt stunget; likaså 24 e. 28 i är icke stunget. 44 n har bst endast på h. sidan av hst. 49 k är icke stunget; icke heller 58 k. H. bst i 63 t sammanfaller med en slinglinje. 72 e är tydligt stunget, med en tämligen bred prick. 76 h är tydligt, med båda bst. Fr. o. m. 82 u kan slinglinjen ej längre spåras. I gengäld

äro runorna fr. o. m. 76 **h** mycket djupt huggna. 89 **y** är tydligt stunget. En fördjupning finnes på v. sidan av 94 **i**, men den är säkert naturlig, icke huggen. 96 **t** har bst endast t. v. 97 **i** är svagt, särskilt upptill och nedtill.

Hadorph och Leitz (B 432): 19 **k**, 20 **i**, 24 **a**, 72 **a**, 76 **h**, 89 **y**, 94 **i**. — Dybeck: 19 **k**, 20 **i**, 24 **i**, 72 **a**, 76 **h**, 89 **y**. — v. Friesen: 19 **g**, 20 **e**, 24 **e**, 72 **e**, 76 **h**, 89 **y**, 94 **e**.

Iofurfast är med all sannolikhet ett kvinnonamn. Ale och Jovurfast äro syskon. De ha låtit göra minnesmärket efter sin fader Jarl och efter två andra män Gisl och Ingemund, sannolikt deras bröder. Om den sist nämnde säges det, att han, som var Jarls son, blev dräpt österut.

Om namnet *Ali* eller *Alli* se U 194 och R. Kinander, *Kronobergs läns runinskrifter*, s. 74. Om kvinnonamnet *Iofurfast* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101. Om namnet *Iarl* se U 307 (där dock belägget från L 99 bör utgå). Namnet är påfallande vanligt i trakterna kring Uppsala. Om *Gisl* se U 492 (samt U 453, 454), om *Ingimundr* se Sö 194 och U 72.

76 **h** i ordet **hustr** *austr* är med säkerhet endast en felhuggning för **a**. Öpir har av misstag först huggit **n** i stället för **a** och sedan rättat felet, varvid runan blev **h**.

Ristningen är utförd av Öpir och signerad av honom. Det är kanske anmärkningsvärt, att ristningen helt saknar kors. Det är påfallande, om man jämför med den av Öpir i samma stil utförda och med kors rikt försedda runstenen vid Högby, Uppsala-Näs sn, U 893.

Peringskiöld sammanställer inskriftens *Iarl* med samma namn på U 922 i Uppsala domkyrka och antager att det är fråga om samme man. Stenen i domkyrkan hade Jarl låtit resa efter sin fader. »Här strax vthom Vpsala i Nora by, finnes nu Jarls egit minnings märke, af hans söner inrättat; så at thär af kan slutas them hafwa varit rådande Herrar i thetta Ulleråkers härad, och thär ifrån fordom giort vtthåg til andra länder. — Med Öster förstås Estland och Finland, hwars Lagman för tryhundrade åhr sedan, stadigt kallades Lagman i Österlandet. Och är troligit, att Ingimunt Jarls son, som dräptes i Österlanden, först varit i krigstog under Konung Agner, som wid pass Anno Christi 250. segrade i Finland öfwer höfdingen Froste; och at bemälte Ingimunt vidare biwistat thet vtthåg, som skedde vnder Konung Yngve Alriks son, hwilken efter sin farfaders exempel stridde i samma land wid åhren 280, då Ingimunts död kan wara tilfallen.»

899. Vårdsätra, Bondkyrka sn.

Pl. 167.

Litteratur: B 434, L 120, D 1:164. J. Bureus, Fa 6 s. 88 n:r 202 (Bureus' egen uppteckning), Fa 10:2 n:r 27 B, Fa 5 n:r 25, Fa 1 s. 8, Monumenta Sveo-Gothica haftenus exsculpta (1624), n:r 23; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta Ullerakerensia (1719), s. 326; P. Dijkman, Historiske Anmärckningar (1723) s. 88 f.; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 36, 213; R. Dybeck, Reseberättelse 1863 (ATA); O. v. Friesen, Runorna i Sverige (3 uppl., 1928), s. 68, Runstensundersökningar i Upsala län 1898 (hs i ATA), Anteckningar (UUB); Fornminnesinventering i Bondkyrka socken 1937—38 (hs i ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (i Fa 10:2), träsnitt (i Monum. Sveogothica, Fa 10:1 och Fa 5); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiöld a. a. och B 434); Dybeck (D 1:164); v. Friesen foto (ATA, UUB), återgivet i Runorna i Sverige 1928.

Runstenen står i Vårdsätra äng, 5 m. V om gamla vägen till Vårdsätra, den s. k. lilla Vårdsätravägen, ung. 250 m. S om den punkt, där denna väg utgår från stora landsvägen, och ungefär lika långt N om Hågaåns mynning i Vårdsätraviken. Ristningen är vänd mot Ö, d. v. s. mot vägen. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala». Om dess läge i förhållande till landhöjningen se N. G. Hörner i *UFT* h. 46 (1943), s. 241 f. med där cit. litteratur.

Runstenen var givetvis känd av Joh. Bureus, som under senare delen av sitt liv bodde på Vårdsätra. Han anger platsen helt enkelt: »Vårdsätra i Bondekyrkia S.» (Fa 6), »Vårdsätra»